

מחיצה שתועיל לעירוב מהודר

תכנון העירוב בטיילת הר נוף

מאת רם איזנברג

איורים: נתן גולמן

■ רקע סביבתי

תוכנית האב ליער ירושלים (ג'ודי גרין, לורנס הלפרין 2002) שמה לעצמה מטרה להציל את הנותר מיער ירושלים כנגד לחצי הפיתוח הפועלים על מרחב זה. בראש וראשונה נדרשה פעולה להגדרת גבולות היער בשלושה מישורים: גבול סטטוטורי (הכנת תב"ע מפורטת), גבול קוגניטיבי (הפיכת היער לרלוונטי לתושבי העיר, במיוחד לתושבי השכונות הסמוכות), והגדרת גבול בנוי.

הגבול שיוקם לאורך קו התפר שבין היער ליער, מתוכנן בצורת מערך הטיילות המערביות של היער, שלאורכו מגוון שימושים המיועדים להנגיש את היער לכלל תושבי העיר, ולתושבי השכונות הסמוכות בפרט.

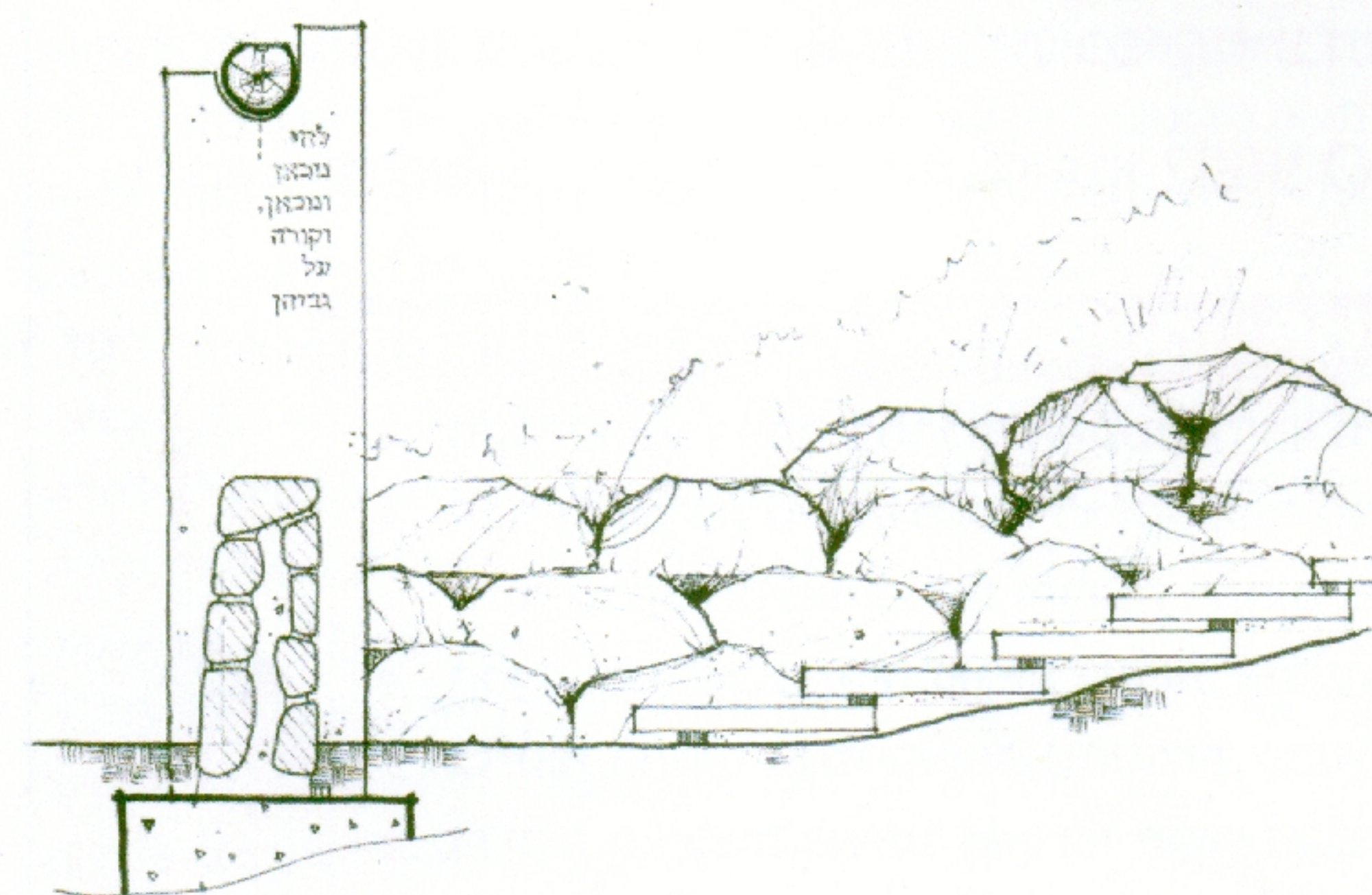
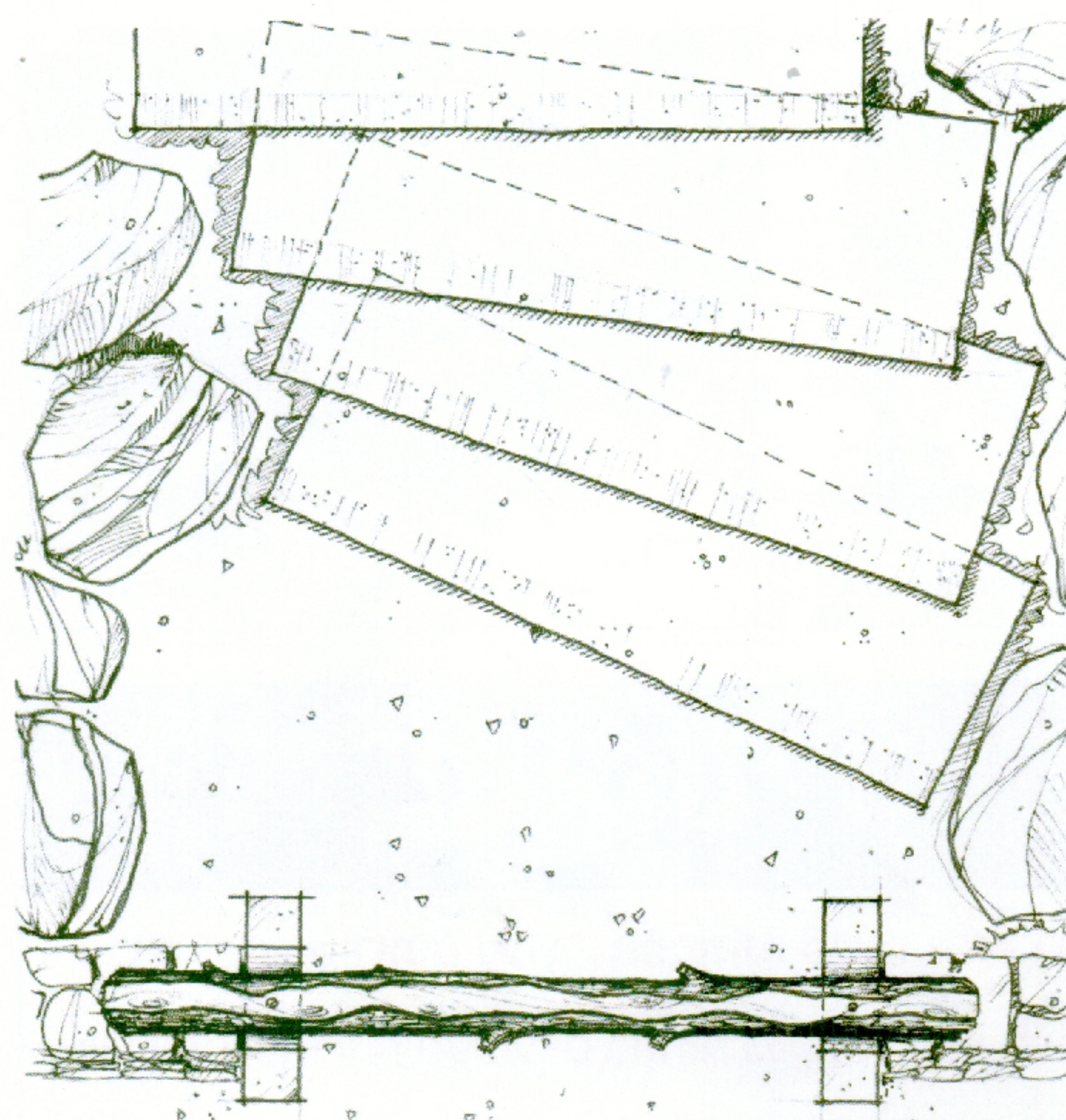
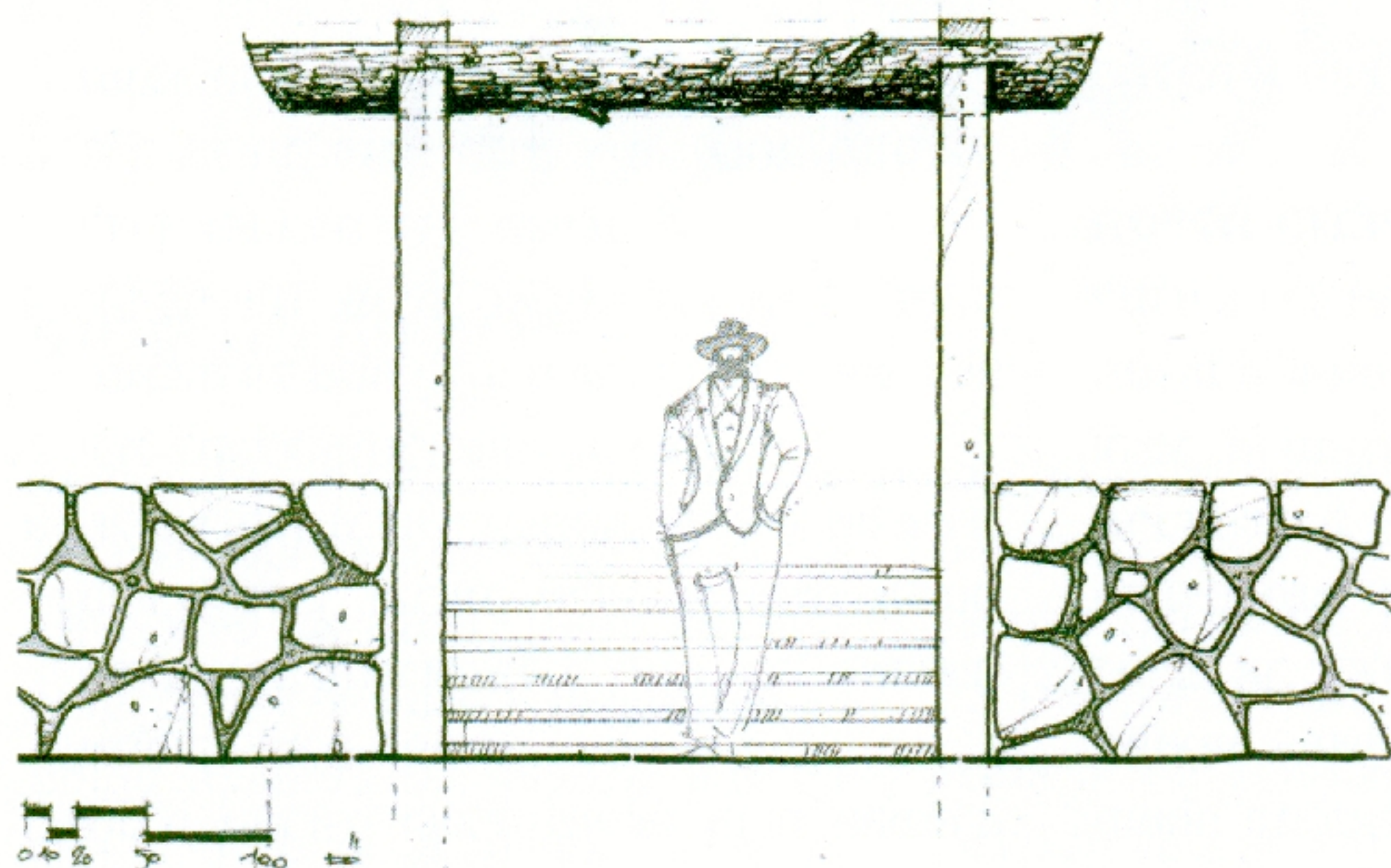
טיילת הר נוף הינה הסנונית הראשונה ברצף טיילות זה, אשר יתפרש בעתיד לאורך כ-10 ק"מ, מגבעת שאול ועד עין כרם. תכנון הטיילת הושלם לפני כשנה להיתר בניה, והפרויקט נמצא כעת בשלבי גיוס תרומות להקמתו.

שותפים לתכנון הטיילת: קק"ל, עיריית ירושלים, עמותת שומרה והמינהלת השכונתית. התכנון נעשה בשיתוף עם אדריכל לורנס הלפרין מסן פרנסיסקו.

תהליך התכנון

מראשיתה, הוגדרה הטיילת כפרויקט קהילתי המתבסס על שיתוף הציבור בתכנון. עם זאת, בתחילה מרבית הציבור בהר נוף לא גילה עניין רב בטיילת או ביער ירושלים, אשר נחשב בעיני חלק מהרבים מנהיגי הקהילה למקום פרוץ, לא צנוע ואף מסוכן.

במהלך הפגישות עם התושבים, הסתבר לנו שקו העירוב הקיים לאורך היער (אשר מסומן בחוטי תיל מתוחים בין עמודים), אינו מניח את דעתם של חלק ניכר מהתושבים המעוניינים בעירוב מהודר, ולכן אינם מתחשבים בו. דבר זה מהווה בעיה חמורה עבורם, שכן אינם יכולים לטלטל חפצים בשבת אל מחוץ לשכונה, ולכן אינם יכולים לצאת לטיול של עונג שבת (עם עגלת תינוקות, עם תיק, או אפילו עם מפתח בכיסם) אפילו לרחוב הרב נסים הסמוך ליער.

בעקבות זאת, פנינו אל ועד העירוב של השכונה והזמנו אותם לקחת חלק בהחלטות התכנוניות ובקביעת קווים מנחים לעיצוב העירוב והטיילת, במטרה ליצור עירוב למהדרין שבמהדרין, כזה אשר יניח את דעת כל הזרמים ויהיה מקור לגאווה השכונה. תגובת הרבנים היתה מלאה התלהבות: "זאת הפעם הראשונה שפונים אלינו לפני שמבצעים משהו, לשאול את דעתנו" אמר לי הרב ירט, "בד"כ מזמינים אותי אחרי שגומרים לבנות, ואז לא נותר לי אלא לנסות לפתור בעיות...". הטיפול בעירוב כאלמנט מהותי לטיילת יצר הזדמנות לשיפור מבחינה הלכתית ותחזוקתית, וגם העניק לנו הזדמנות לחשוף את מורכבות העירוב, כאלמנט עיצובי ולימודי.

מה זה עירוב?

מבחינה הלכתית חל איסור על טלטול חפצים בשבת, שכן נשיאת חפצים ברשות הרבים נחשבת למלאכה. בתלמוד מסכת שלמה הנקראת מסכת עירובין, העוסקת רובה ככולה בהגדרות מרחביות שונות להפרדה בין הקטגוריות של רשות היחיד ורשות הרבים. צורות העירוב רבות ומגוונות והלכותיו מורכבות, שכן הן עוסקות בעקרונות ההפרדה שבין רשות היחיד לרשות הרבים ובין תרבות לטבע, ונעזרות לשם כך באמצעים תרבותיים וטבעיים כאחד (ראה "תל המתלקט" להלן למשל). באופן כללי מאוד, ניתן לומר שהלכות עירובין מגדירות את גבולות היישוב, ומפרידות אותו מכל מה שאינו יישוב. העירוב הינו גדר תוחמת הגדרה, אשר מסייעת לסימון גבולות הקטגוריה.

האמצעים לביטוי ההלכה נגזרו מעולם הדימויים והסביבה החזותית של חז"ל: אמצעים אדריכליים (עמוד, לחי, קורה וכיו"ב) וחקלאיים (גדר, שדה, קרפף וכיו"ב).

תרגום ההנחיות ההלכתיות לפרטים אדריכליים נעשה בהנחיית הרב מרדכי ירט, מוועד העירוב בהר נוף. הרב קבע מספר כללים לתכנון "מחיצה שתועיל לעירוב מהודר" (מהודר = למהדרין), לפיהם עבדנו:¹

1. מחיצה בגובה עשרה טפחים (כ-110 ס"מ).
2. תל המתלקט (זהו מדרון תלול מעשה אדם או טבע, אשר ניתן להתייחס אליו כאל מחיצה).
3. צורת הפתח - "לחי מכאן ומכאן, וקורה על גביהן" (ביטוי לאריכטיפ המגרון בתפיסת המבנה של השער)
4. "עומד מרובה על הפרוץ" (כלל יסוד, שהרצף הסגור יהיה גדול יותר מהרצפים הפתוחים, שאינם מוגדרים²).

1. חשוב להדגיש את מורכבות העירוב, ולמרות הכללים שמובאים בזה, אין לנסות ולתכנן עירוב מבלי ליווי מקצועי של מומחים בעניין.
2. לדעתי זהו ביטוי להבנה העמוקה של חז"ל את הלימינאליות של קו התפר, אשר הבינו שעמימות מסוימת תמיד תישאר, למרות השאיפה לחידוד מוחלט של המושגים והמרחב.

העוברת מעל קו העירוב) אף הגיעו לדיון ולהתייחסות הרב אלישיב, הסמכות ההלכתית העליונה בקרב הציבור החרדי.

הטיילת כגבול עירוב מהודר

למדנו אם כן, שהעירוב אינו סתם חוט תיל קטנוני, אלא ביטוי לפילוסופיה שלמה, אשר מטרתה והאמצעים לביטוייה רלוונטיים ביותר לביטוי היחסים הרצויים בין העיר והיער, הן מבחינה עקרונית, והן מבחינה עיצובית. הדגשת העירוב והפיכתו למוטיב מרכזי, יוצרת אלמנט תוכן המלכד את בעלי העניין סביבו: הן את תושבי השכונה הדתיים אשר ייהנו מכיבוד ההלכה שבדבר, והן את מבקרי הטיילת שאינם בהכרח דתיים, אך יוכלו ללמוד ולהעשיר את דעתם תוך הנאה מהמרחב הפתוח ומהיער. התוצאה – טיילת שתמלא ריבוי תפקידים: גם כאלמנט "חילוני" המשמש אוכלוסיות מגוונות וגם כאלמנט בעל תפקיד הלכתי מגביל ותוחם, התורם לשמירת הכללים ההלכתיים של המחמירים בין תושבי השכונה.

5. פרצה פחות מעשר אמות (רוחב מרבי לשער, מעבר הולכי רגל, כ-4.8 מ').

6. דרך ברוחב פחות מט"ז אמה (רוחב מקסימלי

לדרך העוברת דרך העירוב, עד כ-7.68 מ').

7. "קרפף יותר מבית סאָתים שלא הוקף לדירה" (מגבלה על שטח בלתי מיושב או מוגדר אשר אינו יכול להכלל בתוך תחום העירוב).

8. שלוש רוחות (ביטוי להפשטת אידיאית של צורת

העיר למלבן, וקביעה שלפחות שתיים מפינות

המלבן יהיו מגודרות בגדר ממש, ועל השלישית

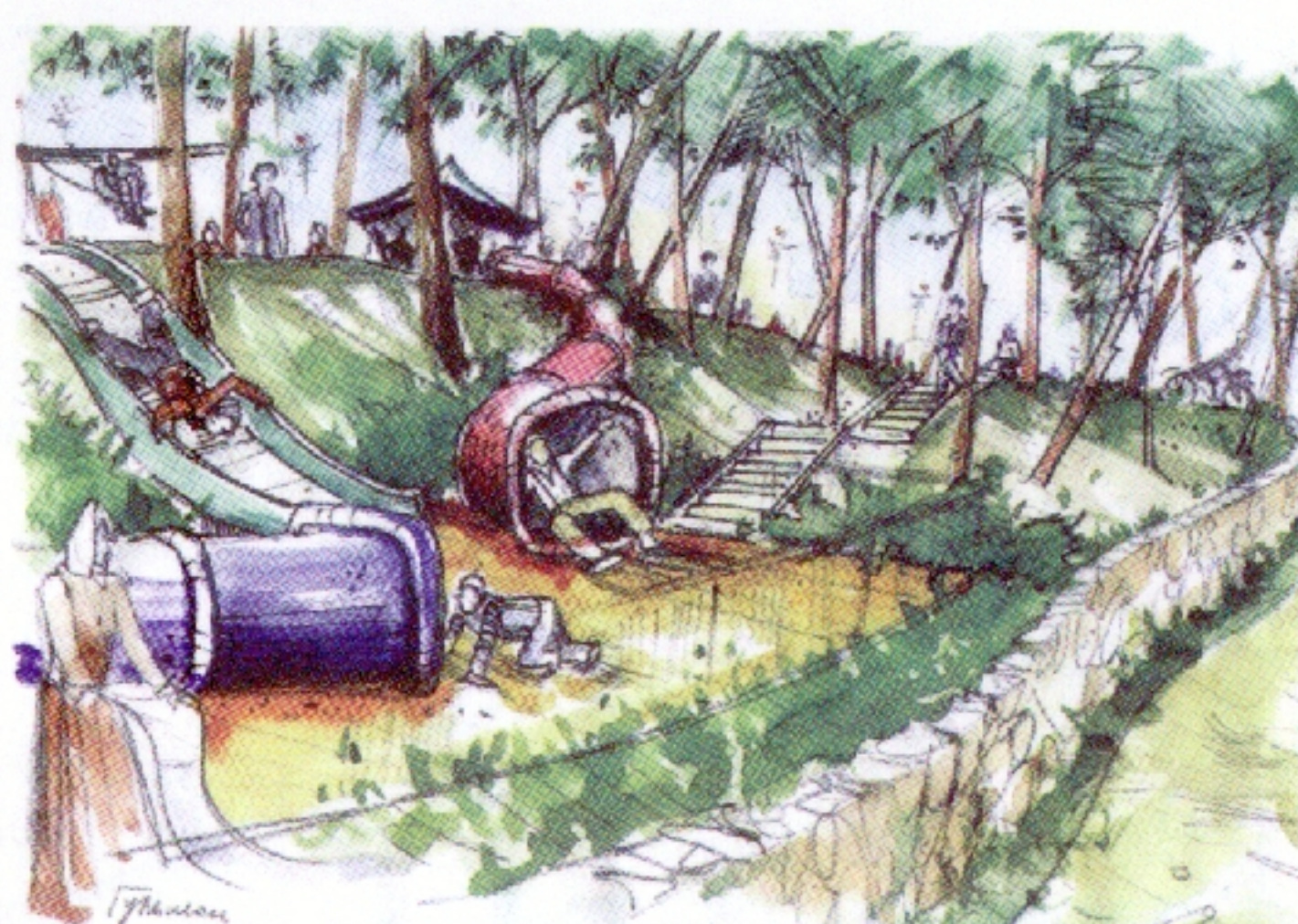
מספיקה צורת הפתח).

במסגרת העבודה העלינו שאלות רבות, והעברנו

פרטים וסקיצות אשר בחלקן (כגון מרפסת זיז

▲ מרפסת זיז העוברת מעל קיר העירוב

▲ גדר העירוב ביער כתוחמת למתקן משחק

שותפים ליוזמה: עיריית ירושלים, קק"ל, המינהלת השכונתית הר נוף ועמותת שומרה.

רם איזנברג - מעצב סביבה.

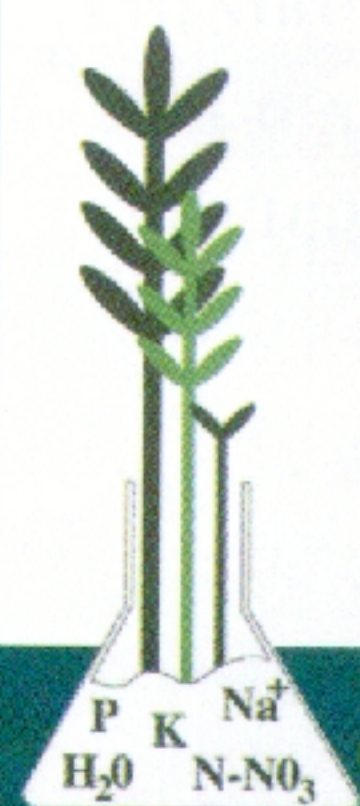
בדיקות קרקע בגינון הציבורי

חברת "י.ש. שירותים ויעוץ", התמחתה משנת 1988 במתן שירותים ופתרונות מקצועיים בתחום בדיקות קרקע, דגימות קרקע, סקרי קרקע ויעוץ לגינון הציבורי (מפרט 41). החברה עומדת בסטנדרט גבוה ונמצאת בפיקוח ובתאום עם מעבדות משרד החקלאות בעלות תו תקן ISO 9002.

באפשרותנו לתת את כל מגוון השירותים בתחום - כמפורט להלן:

- סקרי קרקע בגינות בתהליך ההקמה. (זיהוי נזאז, קרקעות בעייתיות וכו').
- אבחון והערכת טיב אדמות מילוי וקרקעות מקומיות.
- דיגום קרקע מקצועי בגינות והכוונה בתחום בדיקות הקרקע. (מלחים, pH, דישון והשקיה).
- מפרט רחב של בדיקות פוריות כימיות, אנליזה מכנית ו- % גיר בקרקע.
- בדיקות בתחום הגנת הצומח (נמטודות, פתוגנים, פטריות, חיידקים, וירוסים וכו').
- בדיקות מורכבות לאיתור שאריות חומרי הדברה, מתכות כבדות ומזהמים אורגנים.
- בדיקות בתחום מצעים מנותקים בגינות "תלויות" על חניונים ומערכות הידרופוניות.
- יעוץ והדרכה ברמה הגבוהה ביותר!

יוני שוחט - נייד: 050-5408081, טלפקס: 09-7669378, e-mail: yoni585@zahav.net.il